

„Dawni Mieszkańcy Rybnika. Społeczność sprzed 301 laty”

Cz. 2 Chwałęcice, Orzepowice, Ochojec

Przypomnę, że wśród różnych źródeł do dziejów Rybnika, jakie ujawniono w ostatnich latach, znalazły się zestawienia opłat jakie w latach 1685-1738, z dużymi brakami pomiędzy 1690 a 1715 rokiem, wnosili mieszkańcy poszczególny wiosek oraz miasta na rzecz kapłana – proboszcza sprawującego posługę liturgiczną w rybnickim kościele parafialnym. Po przedstawieniu w poprzednim odcinku Smolnej oraz Niedobczyc dziś prezentuję dane dotyczące Chwałęcic, Orzepowic oraz Ochojca. Z ponad dwudziestu wykazów wybrano ten odnoszący się do 1719 roku, czyli dokładnie sprzed trzystu jeden lat.

Trzy omawiane dziś wioski w różniły się odmiennym statusem prawnym jaki czasem powstania. Chwałęcice, była wsią klasztorną cystersów rudzkich, dość zamożną na owe czasy. Z kolei Orzepowice oraz Ochojec przynależały do majątku państwa rybnickiego, a jego właścicielem był wówczas hrabia Karol Gabriel Wengerski. Niewątpliwie Chwałęcice należą do grupy starszych osad o genezie wczesnośredniowiecznej (XII/XIII w.), Ochojec i Orzepowice znane dopiero z późnych przekazów, zapewne założono najpóźniej u schyłku średniowiecza. Poniżej przedstawiam zestawienie społeczności tych trzech miejscowości. Zapisy imion i nazwisk przedstawiono w oryginalnej pisowni.

Chwałęcice

Matuss Wenglarz
Wawrzin Fraus
Pawel Bochenek
Girzi Jarosch
Girzi Grzegorzek
Martin Zila
Grzegorz Myra albo Fraus
Pawel Banas
Jurek Lisska
Franek Wieczorek
Jan Kulik
Matuß Schendzielarz
Adam Kowal

Orzepowice

Andrzej Miklasa
Matuß Skupien foit
Maciej Schalia
Jirzi Patucha vel Sadlo
Jan Kuznik
Michal Kuczera pustki
Christoff Miklasa
Girzi Kudlaczek
Na magudowskim statku
Jan Kuczera et Lach
Na Gwozdziewskim Sobek
Schalia et Vitek

Ochojec

Wawrzin Kuczera foit
Marcin Suliga
Maciej Hadamow
Grzegorz Suliga
Simon Malek

Bernard Wadula

Statek Skowronkowski kuznicy

Maciej Wadula

dzierża

Zaprezentowane zestawienie gospodarzy trzech podrybnickich wsi pozwala na kilka ciekawych spostrzeżeń. Niewątpliwie pierwsza z miejscowości w tym zestawieniu, jak w pozostałych wykazach nie posiadała na swym teren opuszczonych gospodarstw czy gruntów. Wśród wykazanych wyróżnia się nazwisko *Wadula*. W osobie tu wymienionego Macieja napotykamy ślady funkcjonowania karczmy. Maciej dziś uchodzi za pierwszego znanego chwałęcickiego karczmarza, który pierwszy raz pojawia się w wykazie z 1716 roku, tym samym najstarsza karczma chwałęcicka istniała co najmniej od początków XVIII w. Cztery ostatnie osoby w wykazie chłopów chwałęcickich to dzierżawcy czynszów, które należały do opactwa rudzkiego.

Spojrzenie na zestawienie zapisane dla Orzepowic pozwala wyciągnąć także ciekawe informacje. Przede wszystkim ujawnia się tutejszy sołtys *Matuß* (Mateusz) *Skupien*. Zapewne dobrze wywiązywał się z swojego urzędu skoro wzmiankowano go, z przerwami, jako sołtysa od 1716 aż do 1738 roku. Zwraca uwagę, iż w odróżnieniu od Chwałęcic w Orzepowicach funkcjonowały, tak działki rolne do niedawna opustoszałe, a także mające swoje własne nazwy patronimiczne, użytkowane przez grupy dzierżawców. Michał Kuczera gospodarzył na tzw. pustkach zaś grunty zwane najpewniej od nazwisk dawnych właścicieli: *Magudowskie*, *Gwoździowskie* i *Skowronkowskie* użytkowało po co najmniej dwóch dzierżawców – *Jan Kuczera* i *Sobek Schalia* oraz znanych tylko z nazwisk lub imion – *Lach* i *Vitek*. Dział *Skowronkowski* jest tu szczególnie ciekawy. Tu napotykamy ślady początków Rybnickiej Kuźni. Zapis o kuźnikach pojawił się pierwszy raz rok wcześniej (1718 r.). W osiem lat później (1727 r.) występują nazwiska dwóch kuźników – *Galwas* i *Serwet*. Natomiast w 1732 roku, na krótko pojawia się nazwa miejscowa *Kuznica* – to już moment, który można uznać za zaczątek wyodrębniania się nowej wspólnoty (późniejsza Rybnicka Kuźnia), której geneza integralnie związana z pierwocinami rybnickiego hutnictwa żelaza, którego początki wiążą się z obszarem wzdłuż rzeki Rudy, pomiędzy kuźniczym skupiskiem w Stodołach a najdalej na wschód położonymi Gotartowicami. Najsłabiej prezentuje się w tym zestawie Ochojec. Wymieniono 5 gospodarzy i to była wartość stała, która nie ulegała zmianom. Wzmiankowany tutejszy sołtys Wawrzyniec Kuczera również długo sprawował swój urząd bo co najmniej od 1716 aż do 1732, jego poprzednikiem był zapewne jego ojciec – Maciej Kuczera, wzmiankowany w wykazach w latach 1685-1687.

W kwestii imion, sytuacja była zbliżona jak w we wcześniej opisanych osadach. Całkowita dominacja imion o genezie chrześcijańskiej, czerpiącej z tradycji hebrajskiej i greckiej (imiona apostołów i popularnych świętych). Imię starotestamentalne Adam pojawia się jeden raz. Wyjątkową popularnością cieszyło się imię Jerzy, które nosiło aż pięciu chłopów – trzech w Chwałęcicach oraz dwóch w Orzepowicach. Na pełnym marginesie były za to imiona słowiańskie, gdyż występuje tylko jeden raz imię Sobek. Nazwiska chłopów, które pojawiają się w zestawieniach zawierają, tak mniej znane dziś, jak i powszechnie do występujące w naszych czasach, choć często w innych dzielnicach Rybnika. Zwraca uwagę niezwykła częstotliwość

występowania nazwiska Kuczera i nie mniej Skupień. Nazwisko Kuczera w sumie występowało w omawianym czasie aż w trzech wsiach – Smolna, Orzepowice oraz Ochojec i nie jest to zamknięta lista miejscowości. W Chwałęcicach szczególną rolę odgrywało nazwisko Bochenek, obecne w różnych źródłach pisanych od początków II połowy XVI w. i ciągle związane jest z tym miejscem. Podobnie nazwisko *Fraus* dziś funkcjonujące w pisowni Fros. Wiele wskazuje na to, że Chwałęcice, są kolebką tego nazwiska. Również takie nazwiska jak: Kuźnik, Liszka, Żyła, czy Wieczorek są nadal notowane w tym rejonie miasta, a i często osoby posługujące się nimi migrowały do ościennych miejscowości.

dr Bogdan Kloch

**Muzeum
w Rybniku**